

Generaldirektörens stab
Erik Magnusson
erik.magnusson@socialstyrelsen.se

REGERINGSKANSLIET
Försvarsdepartementet
103 33 Stockholm
Ert dnr: Fö2023/01478

Yttrande över SOU 2023:50 En modell för svensk försörjningsberedskap

Socialstyrelsen instämmer i huvudsak med utredningens bedömningar och förslag. Myndigheten anser emellertid att ett antal förslag behöver tydliggöras och gör när det gäller vissa förslag andra bedömningar än utredningen.

Yttrandet är avgränsat till områden som direkt eller indirekt berör Socialstyrelsens ansvarsområden.

9.4 Arbetet med försörjningsanalyser begränsas till vissa beredskapssektorer

Socialstyrelsen instämmer med utredningens bedömningar och förslag och vill i sammanhanget betona vikten av det tas intersektoriella hänsyn i arbetet med försörjningsanalyserna. Inte minst under Covid-19-pandemin tydliggjordes kopplingarna mellan olika delar av försörjningskedjan av exempelvis läkemedel och andra sjukvårdsprodukter. Här var exempelvis transportsektorn av central betydelse.

Det ställer särskilda krav på den utpekade försörjningsanalysmyndigheten (MSB) att göra dessa intersektoriella analyser.

9.5.1 Nya uppgifter för beredskapsmyndigheterna

Utredningen föreslår att beredskapsmyndigheterna ska kartlägga och analysera behoven av försörjningsviktiga varor och tjänster samt identifiera företag som bedriver samhälls- respektive totalförsvarsviktig verksamhet inom myndigheternas respektive ansvarsområden. Länsstyrelsernas behovsanalys ska omfatta behoven av försörjningsviktiga varor och tjänster i den egna verksamheten och i kommunerna och regionerna inom länet, i egenskap av geografiskt områdesansvariga myndigheter. Behovsanalysen ska även omfatta uppgifter om vilka näringsidkare som är nödvändiga för försörjningen på lokal och regional nivå.

Socialstyrelsen är ansvarig beredskapsmyndighet inom sektorn hälsa, vård och omsorg och ska därmed också göra analyser avseende behov av varor

och tjänster som faller inom ramen för myndighetens verksamhetsområden. Samtidigt åligger ansvaret för hälso- och sjukvården regioner och kommuner. Socialstyrelsen anser med anledning av detta att det måste klargöras vilka behov av varor och tjänster som ska analyseras av länsstyrelserna respektive av Socialstyrelsen.

9.5.2 Vissa sektorsansvariga myndigheters uppgifter

Utredningen föreslår att bland annat Socialstyrelsen i egenskap av sektorsansvarig myndighet för sektorn hälsa, vård och omsorg får särskilda uppgifter. Däri ingår att göra försörjningsanalyser genom att sammanställa samhällets samlade behov av sådana försörjningsviktiga varor och tjänster som omfattas av beredskapssektorns ansvarsområde samt att analysera tillgången till dessa och eventuella allvarliga brister i försörjningsberedskapen. I arbetet ingår att kartlägga och analysera leveransförmågan hos de företag som bedöms vara av särskild vikt för försörjningsberedskapen. Analyserna ska vid behov innehålla förslag på åtgärder som bör vidtas för att trygga försörjningen av de varor och tjänster som omfattas av analysen. Analysen ska göras med utgångspunkt i beredskapsmyndigheternas behovsanalyser.

Den otydlighet vad gäller Socialstyrelsens respektive länsstyrelsernas ansvar för analyser som berör regioner och kommuner och som lyftes under punkt 9.5.1 återfinns även inom ramen för detta förslag. Vidare bedömer Socialstyrelsen att det inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg finns myndigheter, inom exempelvis läkemedelsområdet, som har bättre kompetens och förutsättningar än Socialstyrelsen att analysera tillgången till dessa varor och att kartlägga och analysera leveransförmågan hos de företag som bedöms vara av särskild vikt för försörjningsberedskapen avseende läkemedelsförsörjningen. Sådana analyser kräver exempelvis kontinuerlig information om produktionskapacitet och marknadsförutsättningar.

Även om utredningen lyfter att arbetet måste ske i samverkan med övriga myndigheter i beredskapssektorn bedömer Socialstyrelsen, mot bakgrund av vad som lyfts ovan, att övriga myndigheter behöver ges ett formellt ansvar för att genomföra analyser inom ramen för sitt verksamhetsområde och i enlighet med ansvarsprincipen. En sådan ordning följer den befintliga ansvarsfördelningen och bygger på befintliga och redan påbörjade samverkanstrukturer. Socialstyrelsen kan sedan, utifrån analyserna från övriga beredskapsmyndigheter sammanställa den sammantagna försörjningsanalysen utifrån behov och tillgång.

9.5.3 Den nationellt samordnande funktionens uppgifter

Socialstyrelsen instämmer med utredningens förslag och understryker vikten av att den nationellt samordnande funktionen har den kompetens och de förutsättningar som krävs inom ramen för uppgiften. Det är därför centralt att funktionen ges resurser och mandat som möjliggör inhämtandet av nödvändiga uppgifter från de berörda myndigheterna. Nödvändiga resurser behöver även tillskjutas övriga sektorsansvariga myndigheter inom ramen för den nya modellen.

9.6.2 En utökad informationsskyldighet för regioner och kommuner

Utredningen föreslår att kommuner och regioner ges en utökad informationsplikt i förhållande till länsstyrelserna. Socialstyrelsen instämmer med utredningens förslag men vill särskilt lyfta att regioner och kommuner kan behöva lämna information även till de beredskapsmyndigheter som ska göra behovsanalyser för de verksamheter som regioner och kommuner är ansvariga för t.ex. hälso- och sjukvård och omsorg. Socialstyrelsen anser därför att regioner och kommuner ges en motsvarande informationsskyldighet till samtliga beredskapsmyndigheter inom sektorn.

9.10.2 Begreppet försörjningsberedskap definieras

Mot bakgrund av att det idag saknas en tydlig definition av begreppet blir det även otydligt vad ett ansvar för försörjningsberedskap innebär. Socialstyrelsen tillstyrker därför såväl den förslagna definitionen som förslaget att införliva densamma i beredskapsförordningen. Det kan även finnas anledning att se över om definitionen behöver införlivas i annan tillämplig lagstiftning.

9.11 Ikraftträdande

Socialstyrelsen förstår och instämmer i behovet att få den föreslagna strukturen på plats skyndsamt. Myndigheten bedömer dock, inte minst med anledning av behovet av att få lagändringar, nödvändiga mandat m.m. på plats, att datumet för ikraftträdande behöver senareläggas till åtminstone halvårsskiftet 2025.

10.3.3 Lagen ska kunna tillämpas på planeringen av försörjningsberedskapen

Utredningen föreslår att det genom ett tillägg i lagen (1982:1004) om skyldighet för näringsidkare, arbetsmarknadsorganisationer m.fl. att delta i totalförsvarsplaneringen ska framgå att lagen kan användas för den uppgiftsinhämtning som behövs för planeringen av försörjningsberedskapen.

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag.

10.3.4 Upplysningsskyldighetens omfattning

Utredningen föreslår att uppgiftsskyldigheten även ska omfatta uppgifter om transporter och leverantörer.

Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag med tillägget att eftersom myndigheten anser att fler myndigheter än de som föreslås bör ansvara för försörjningsanalyser (se 9.5.2.) så bör även deras behov av information omfattas av förslaget.

10.3.6 Fler myndigheter blir totalförvarsmyndigheter

Inom beredskapssektorn hälsa, vård och omsorg är det idag endast Socialstyrelsen som är en s.k. totalförvarsmyndighet. Genom utredningens förslag skulle även Läkemedelsverket, Folkhälsomyndigheten och E-hälsomyndigheten bli totalförvarsmyndigheter inom sektorn. Genom den föreslagna strukturen finns tydliga fördelar med att även dessa myndigheter blir totalförvarsmyndigheter och Socialstyrelsen tillstyrker därför förslaget.

11.2 Den nationellt samordnande funktionen bör tillhandahålla en kontaktpunkt för information för företagen

Under covid-19-pandemin tydliggjordes att det saknades en tydlig ingång dit företag med bland annat erbjudande om omställning av produktion kunde vända sig. Socialstyrelsen tillstyrker, inte minst utifrån dessa erfarenheter, förslaget att den nationellt samordnande funktionen tilldelas ett sådant ansvar.

13.4.1 Den nationellt samordnande funktionen ska upprätta beredskapslager av sådana varor som ingen annan myndighet ansvarar för

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget i stort men vill tydliggöra att ingen myndighet under regeringen idag har något övergripande eller fullödigt uppdrag att köpa in och beredskapslagra varor och produkter inom hälso- och sjukvårdssektorn. Det är således inte tydliggjort huruvida den nationellt samordnande funktionen föreslås ges ett sådant specifikt och omfattande uppdrag.

13.4.2 Den nationellt samordnande funktionen ska få beredskapslagra varor på uppdrag av andra statliga myndigheter

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget.

13.4.4 Den nationellt samordnande myndigheten ska lämna stöd till andra beredskapslagrade myndigheter

Den nationellt samordnande myndigheten föreslås, i de fall som beredskapslagring sker i regi av en annan myndighet än den nationellt samordnande funktionen, lämna stöd till dessa myndigheter. Socialstyrelsen tillstyrker förslaget men vill betona vikten av att det särskilt regleras vilka krav som kan ställas på den nationellt samordnande funktionen i dessa fall, exempelvis vad gäller krav på säkerhetsrutiner för lagerhållning.

13.5 Underlag om lagerlägg av beredskapslagrade varor bör kunna lämnas till regeringen för beslut

Socialstyrelsen tillstyrker i huvudsak förslaget att regeringen bör besluta om att varor ska kunna hämtas ut från beredskapslagren om det inte finns särskilda skäl för att myndigheten beslutar. Den myndighet som ansvarar för beredskapslagringen bör ge regeringen nödvändiga beslutsunderlag. Socialstyrelsen ser dock att begreppet särskilda skäl behöver tolkas generöst, särskilt när det gäller vikten av att snabbt kunna hämta ut varor och produkter från beredskapslagren för vidare tilldelning till exempelvis behövande regioner eller kommuner.

14.6 MSB får ansvaret för den nationella samordningen

Socialstyrelsen har inga synpunkter på att MSB får ansvaret för den nationella samordningen. Socialstyrelsen vill dock betona att det relativt omfattande mandatet som MSB erhåller medför ett lika omfattande ansvar när det gäller förmåga att ta emot uppgifter och i övrigt ansvara för uppgifter som följer av den nationella samordningen. Som utredningen beskriver är detta förmågor och kompetens som MSB idag saknar. I likhet med vad som lyftes under punkt 9.5.3 är det av yttersta vikt att myndigheten tillförs erforderliga resurser för att möta dessa krav.

14.9 Ett försörjningsberedskapsråd i MSB

Socialstyrelsen har inga synpunkter på förslaget att inrätta ett försörjningsberedskapsråd hos MSB. Socialstyrelsen vill dock betona vikten av rådet ska ha just en rådgivande roll och att rådet inte påverkar andra befintliga och tillkommande strukturer inom beredskapssektorerna som faller inom ramen för utpekade sektorsansvariga myndigheter.

15.1 Gemensamma utgångspunkter för försörjningsberedskapen

Regeringen föreslås uppdraga åt MSB att i samråd med Försvarsmakten precisera planeringsantaganden för försörjningsberedskapen inom ramen för gällande politiska inriktning för civilt försvar och försörjningsberedskap.

Socialstyrelsen tillstyrker förslaget men vill i sammanhanget betona det som framfördes om MSB:s förutsättningar under punkt 14.6.

Detsamma gäller förslagen under 15.2 och 15.3.

15.6 Stöd i upphandling och avtalsskrivning

Utredningen föreslår att det i Upphandlingsmyndighetens instruktion ska framgå att det stöd som myndigheten idag ger även ska bidra till att krisberedskaps- och totalförsvarsaspekter säkerställs i samband med upphandlingen av samhällsviktig verksamhet och sådan verksamhet som är nödvändig för totalförsvaret.

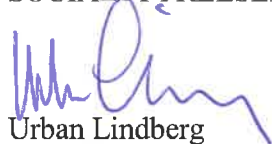
Socialstyrelsen tillstyrker utredningens förslag men konstaterar att huvudansvaret för myndigheternas upphandling trots förslaget fortfarande kommer att åligga de enskilda myndigheterna vilket kan komma att kräva ytterligare resurser för ändamålet.

16.1.4 Analys och bedömning av möjligheten att avgiftsfinansiera delar av försörjningsberedskapen

Socialstyrelsen har inga synpunkter på utredningens bedömning om möjlighet till avgiftsfinansiering. Socialstyrelsen vill dock, utifrån erfarenheter från de inköp som genomförts med anledning av covid-19-pandemin, lyfta att dagens finansieringsmodell bör utredas skyndsamt. Delar av de lager som myndigheten upphandlade har fått nedskrivs och destrueras och då fått finansieras via särskilda tillskott av medel mot bakgrund av att det efter pandemin inte har funnits någon efterfrågan på de inköpta produkterna från berörda aktörer.

Beslut i detta ärende har fattats av ställföreträdande generaldirektören Urban Lindberg. Den seniora rådgivaren Erik Magnusson har varit föredragande.

SOCIALSTYRELSEN

Urban Lindberg

Erik Magnusson